किरात याक्थुङ चुम्लुङद्वारा
अन्तरिम संविधान मस्यौदा समितिलाई दिइएको सुझाव

भूमिका :

ऐतिहासिक नेपाली राष्ट्रिय जनआन्दोलन २०६२/०६३ को सफलता पश्चात नेपालको शक्ति संरचनामा नेपाली आम जनताको इच्छा र आकांक्षा बमोजिम आन्दोलनको दिशा निर्देशसंगसंगै संविधानसभा मार्फत सार्वभौम नेपाली जनता स्वयमले संविधान निर्माण गरी घोषणा गर्ने सहमति पश्चात नेपालको सन्दर्भमा संविधानसभा अपरिहार्य सिद्ध भएको छ।

संविधानसभा देशको मूल कानून निर्माण गर्ने सबै भन्दा लोकतान्त्रिक र परिपक्व विधि हो । नेपालको सवैधानिक इतिहासमा आजसम्म संविधान जनताले बनाएको पाइन्दैन । अन्तरिम संविधान मस्यौदा समितिको संविधानसभा उन्मुख अन्तरिम संविधान निर्माणको गृहकार्यलाई सकारात्मक कदमको रुपमा लिन सकिन्छ । तर यो समितिमा आदिवासी जनजाति, महिला, दलित लगायतको सहभागिता हुन नसक्नु र विवादरहित हुन नसक्नुले समितिबाट तयार हुने अन्तरिम संविधानको मस्यौदाले सम्पूर्ण नेपाली जनताको भावनालाई प्रतिविम्बित गर्न सक्दैन भन्ने कुरा प्रष्ट छ।

संविधानसभा मार्फत सबै जातजाति, वर्ग, समुदाय, महिला, दलित लगायतले आफनो अधिकार र दायित्वको संरक्षण र प्रत्याभूत गर्ने गरी प्रत्यक्ष संविधान निर्माण/लेखनको रुपमा सहभागी बन्न पाउनु उनीहरुको मौलिक र नैसर्गीक अधिकार हो । त्यसैले सबै पक्षहरुबाट सुझावहरु संकलन गर्न समिति आतुर रहेकोमा अन्तरिम संविधान मस्यौदा समितिलाई आलोचनात्मक स्वीकार गर्दै दिइने सुझावहरु अवश्य पनि हितपरक हुनेछ।

आदिवासी जनजातिको सन्दर्भमा अन्तरिम संविधान :

अन्तरिम संविधान आफैमा संविधानसभाबाट निर्माण गरिने संविधानको पूर्व रुपरेखा र पूर्व मस्यौदा हो । संविधान निर्माण क्रममा आदिवासी जनजाति लगायतको सहभागीता हुदैन भने उनीहरुको हित र अधिकार संरक्षण सम्बर्द्धन तर्फ ध्यान पुग्दैन भन्ने विगतका संविधानहरुबाट समेत पुष्टि भइसकेको छ । यो स्थिति आजको सन्दर्भमा फेरि दोहोरिने प्रबल सम्भावना रहेको प्रष्ट छ।

संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र भित्र आत्मनिर्णयको अधिकार सहित जातीय स्वायत्त राज्य व्यवस्थाको संरचना आदिवासी जनजातिको माग रहेको स्थिति छ । अब बन्ने संविधानसभाले समेत आदिवासी जनजातिहरुको मौलिक नैसर्गीक हक अधिकार संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रत्याभुत नगर्ने हो भने राष्ट्रमा ठूलो दुर्घटना र गृहयुद्धको प्रबल सम्भावनालाई नकार्न सकिन्दैन । त्यसैले संविधानसभामा आदिवासी जनजातिहरुको अर्थपूर्ण सहभागितालाई सुनिश्चित गर्दै, नयाँ संविधानप्रति सम्पूर्ण नेपाली जनताको अपनत्वको भावना उजागर गर्दै, राज्य संचालनमा शक्तिको बाँडफाँडलाई आदिवासी जनजातिको इच्छा बमोजिम स्वीकार गरियोस भन्दै लिम्बूहरुको प्रतिनिधिमुलक संस्था किरात याक्थुङ चुम्लुङबाट अन्तरिम संविधान मस्यौदा समितिलाई निम्न सुझावहरु पेश गर्दछ :

सुझावहरु :

1. cGtl/d ;+ljwfgsf] k|:tfjgfdf ;+3Lo ;+/rgfsf] pNn]v x'g'kb{5 .
2. ;+3Lo nf]stflGqs u0ftGqdf lnDa"x?sf] cfTdlg0f{osf] clwsf/ ;lxtsf] lnDa'jfg hftLo :jfoQ /fHosf] :yfkgf x'g'kg]{5 . h;sf] ljzif]tfx?, cfwf/x? / clwsf/x? lgDg cg';f/ x'g'kg]{5 M

2.1. lnDa'jfg hftLo :jfoQ /fHosf ljz]iftfx? lgDg cg';f/ x'g'kg]{5 M

2.1.1 dfgjclwsf/ Pj+ df}lns :jtGqtfsf] pkef]u ug{ kfpg] .

2.1.2 ax';f+:s[ltsjfbsf] dd{ cg'?k /fHo Joj:yf ;+rfng x'g] .

2.1.3 ax'bnLo k|lt:kwf{ /xg] .

2.1.4 cNk;+Vos hfltsf] clwsf/sf] k|Tofe"lt x'g] .

2.1.5 e"ld / k|fs[lts >f]t ;fwgdfly lnDa" hfltsf] k/Dk/fut clwsf/ /xg] .

2.1.6 /fHo ;+rfngdf lnDa" hfltsf] ljz]if clwsf/ /xg] .

2.1.7 ;+3Lo ;/sf/df lnDa" hfltsf] k|ltlglwTj /xg] .

2.2. cfTdlg0f{osf] clwsf/sf] nflu cfwf/x? lgDg cg';f/ x'g'kg]{5 M

2.2.1 cfGtl/s pklgj]zaf6 d'Qm x'g .

2.2.2 cfkmgf] /fhg}lts, ;fdflhs / ;f+:s[lts eljio cfkm}n] lgwf{/0f ug{ .

2.2.3 cflbjf;L clwsf/ pkef]u ug{ .

2.2.4 eflifs, wfld{s clwsf/x?sf] lgjf{w?kn] pkef]u ug{ .

2.2.5 gsf/fTds lje]b cGTo ug{ .

2.2.6 hg;+xf/ / ;f+:s[lts ;+xf/af6 ;'/lIft /xg .

2.2.7 e"ld, k|b]z / ;+:ffwgx? Gofok"0f{ pkef]u ug{ .

2.2.8 pRr:t/sf] :jfoQtfsf] clwsf/ pkef]u ug{ .

2.2.9 ;fj{ef}d hgtfsf] x}l;otn] cfkmgf] ;fj{ef}d clwsf/sf] k|of]u ug{ .

2.3. lnDa"jfg hftLo :jfoQ /fHosf] clwsf/x? k|Tofe"t x'g'kg]{5 M

2.3.1 d'b|f, k//fi6« / ;]gf afx]s ;Dk"0f{ clwsf/ x'g'kg]{ .

2.3.2 cfkmgf] /fHosf] zf;g ug{ cfkm} P]g, sfg"g agfpg kfpg] .

2.3.3 afl0fHo / ;f+:s[lts b't /fVg kfpg] .

2.3.4 ljsf; kl/of]hgf ;DaGwL bft[;+:yfx?;+u l;w} ;Dks{ / ;DaGw /fVg kfpg] .

3. संविधानसभाको स्वरुप २ सदनात्मक व्यवस्थाको हुनुपर्नेछ । दुवै सदनको अधिकार समान हुनुपर्नेछ । तल्लो सदनको गठन राजनीतिक (क्रियाशिल) प्रतिनिधित्व र माथिल्लो सदनको गठन समुदायगत (विवरणात्मक) प्रतिनिधित्वको आधारमा हुनुपर्नेछ । माथिल्लो सदनमा किरात याक्थुङ चुम्लुङ लगायत नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघसंग आबद्ध जातीय संस्थाहरुको माध्यमबाट प्रतिनिधित्व हुनुपर्दछ । संविधान निर्माणमा आदिवासी जनजातिले आफनो सरोकारको विषयमा विशेषाधिकार प्रयोग गर्न पाउनुपर्दछ ।

4. विद्यमान राज्य संरचना, निर्वाचन क्षेत्र र निर्वाचन प्रणालीद्वारा संविधानसभाको गठन गर्दा आदिवासी लिम्बूहरुको अर्थपूर्ण सहभागिता नहुने ठहर गर्दै राज्यको नयाँ संरचना (जातीय, क्षेत्रीय र भाषिक आधारमा) अनुसारको निर्वाचन क्षेत्र र समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली अनुसार निर्वाचन गर्नुपर्दछ । निर्वाचन प्रणालीमा विदेशमा रहेका लिम्बूहरुले पनि निर्वाचनमा मतदान गर्न पाउने व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।

5. पुनर्स्थापित प्रतिनिधिसभा घोषणा २०६३ लाई संवैधानिक मान्यता दिन अन्तरिम संविधानमा व्यवस्था गरियोस ।

6. भाषिक, सांस्कृतिक, धर्म, जातजातिको संघसंस्था र राजनीति पार्टी खोल्ने पूर्ण स्वतन्त्रता संविधानको मौलिक हक अन्तर्गत सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ । प्रतिबन्धात्मक व्यवस्था राखिनु हुदैन ।

7. प्रत्येक समुदायलाई आफनो भाषा, लिपि र संस्कृतिको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने अधिकार राज्यबाट हुनुपर्नेछ ।

8. समानता र स्वतन्त्रा प्रदान गर्दै नेपालमा बोलिने मातृभाषाको माध्यमबाट पठनपाठन गर्न पाउने अधिकार सहित आधारभूत शिक्षालाई मौलिक हकमा राख्नुपर्ने र सरकारी कामकाजमा प्रयोग गर्न पाउने व्यवस्था गरियोस ।

9. शिक्षा, सरकारी सेवा तथा रोजगारीमा आदिवासी जनजातिहरुको लागि आरक्षणको विशेष व्यवस्था संविधानको मौलिक हक अन्तर्गत व्यवस्था गरियोस ।

10. मातृभाषामा सूचना लिने दिने र विचार अभिव्यक्त गर्ने सूचनाको मौलिक हक संविधानमा सुनिश्चित गरियोस ।

11. संविधान र ऐनहरुको प्रस्तावना पूर्व लेखिने प्रशस्तीलाई हटाइयोस ।

12. राष्ट्रिय झण्डा, राष्ट्रिय चिन्हहरु र राष्ट्रिय गानमा नेपालको बहुसांस्कृतिक मर्म अनुसार कायम गरियोस ।

13. संवैधानिक र राष्ट्रिय समस्याका विषयहरु समाधान गर्न जनमत संग्रहको व्यवस्था होस ।

14. संघीय संरचना अन्तर्गत प्रेदशहरुको क्षेत्र निर्धारण गर्न सरोकारवालाहरु सहितको विशेषज्ञ सम्मिलित उच्चस्तरीय आयोगको व्यवस्था गरियोस ।

15. <u>विविध :</u>

15.1. सातदल र माओवादी बीच सम्पन्न भएको १२ बुंदे समझदारी, २५ बुंदे आचारसंहिता तथा ८ बुंदे सम्झौताको भावनाहरु अनुरुप अन्तरिम संविधान मस्यौदा समितिले नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघ र किरात याक्थुङ चुम्लुङ लगायत सबै पक्षहरुको सुझावहरु समेटी आफूलाई दिइएको म्याद भित्र अन्तरिम संविधान निर्माण गरी सम्बन्धित पक्षलाई बुझाइयोस ।

15.2. अन्तरिम संविधानको आधारमा बन्ने अन्तरिम सरकार र वैकल्पिक विधायिकामा बहुपक्षीय र सहमतीय आधारमा आदिवासी जनजाति तथा अन्य वर्ग, क्षेत्र, समुदायहरुको अर्थपूर्ण प्रतिनिधित्व हुने गरी गठन गरियोस ।

15.3. संविधानसभा निर्वाचन मिति तोकियोस ।

....

(अर्जुन लिम्बू)
अध्यक्ष
किरात याक्थुङ चुम्लुङ,
केन्द्रीय कार्य समिति

मितिः २०६३ असार २९ गते ।